

EYLÜL

EKİM

2004

54

206168

2004/09

ADAM

ÖZEL BÖLÜM

ÖYKÜDE

DÖNEM RUHU

Öyküde Dönem Ruhu *Nida Nevra Savcıoğlu* • Sabahattin Ali'nin Öykülerini Sadeleştiren Dil Devrimi *Sevengül Sönmez* • Vüs'at O. Bener'in "Korku" Öyküsü... *Cezmi Koca* • Uzak Bir Geçmişte, Uzak Bir Kasabada *Konur Ertop* • Cumhuriyet Dönemi Hikâyesinde Aykırı Bir Ruh : Adalet Ağaoğlu *Sezai Coşkun* • Oğuz Atay ve Korkuyu Beklerken *Zerrin Yanıkkaya* • Bindik Bir Alamete Gidiyoruz *Nida Nevra Savcıoğlu* • Necati Tosuner ile Dönem Ruhu • Tamamlanmamış Bir Tasarının Kahramanı *Seval Şahin Gümüüş*

ÖYKÜ

Duvardaki İşaret *Virginia Woolf* • Kış ve Açlık *Elizabeth Middleton* • Gülümseyen Küçük Bulut *Maro Loizu* • Thomas *Liça Psarafti* • Uzaylılar *Erhan Bener* • Acı Yağmur *Necati Tosuner* • New York'a Geliş Öyküsü *Özgen Ergin* • Demokrat Nâzım *Fahrettin Demir* • Ayrılık Öncesi *Kemal Gündüzalp* • Yağmur Klarnet Sesinin Ardından Geldi *Ahmet Büke* • Bir Borcum Vardı... *Hülya İşbilir* • Arkadaşım *Seçkin Gündüz* • Damla Sakızı *Nurgül Ateş* • Kış *Yavuz Ekinci* • Bir Düşün Ardında *Neslihan Dengiz* • Temas *Sabahat Emir* • Yayına Hazır Öyküler *Erkan Tuncay* • Kalbim Merdiven Boşluğunda *Ece Arar Emanet* • Rüzgârlı Ceket *Hüseyin Peker* • Nehir Kenarı *Mustafa Erdiken* • Binbir Yaşam Masalları/Çizgi-Öykü *Nuray Çiftçi*

Hasan Ali Toprak'ın "Org" Hikâyesi Üzerine Tamamlanmamış Bir Tasarımın Kahramanı

SEVAL ŞAHİN GÜMÜŞ

"Org" hikâyesi iç içe zamanlar ve anlatım kurucularıyla 90'li yılların toplumuna singesal bir eleştiri getirir. Bu eleştiride baş rolü de, bizzat yazarın kendisine, anlatıcıya verir. Yazar, toplumun tüketimliğine yazının tüketimliliğiyle bir cevap veriyor gibidir.

HASAN Ali Toprak, son dönem Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri. Onun anlatılarının genel özelliğini iç içe geçmiş anlatılar oluşturuyor. Toprak, pek çok hikâyesinde yapıpı gibi "Org" hikâyesinde de çeşitli anlatım düzenleri yaratır. Yazarın bu anlatım düzenlerini eserlerinin genel görünümü olan göçgüllüğe da izin verir. Burada yazar, içinde anlatıcının da bulunduğu bir kimlikten kimliğe geçiş sergiler.

Bu hikâye, bir kız, erkek kardeşi, babaları ve onları izleyen anlatıcı (bu anlatıcı garson, katipli ve kamyon şoförü olarak hikâyede yerini alır) ile bir orgun hayatlarındaki etkisi üzerinde odaklanır.

Hikâye bir bekleyiş ile açılır. Bardaki kız ve erkek kardeşi bulunmaları gereken yere geç kalmıştır. Bu geç kalışı ise barın garsonu onların konuşmalarından anlamıştır. Buradaki bekleyiş garsonun bu kız ve erkek kardeşini bekleymiştir. Bu, daha sonra hikâyenin sonunda birleşecek olan birinci anlatım düzenidir. İkinci anlatım düzeninde kız ve erkek kardeşinin başkaldırı üzerine odaklanan hayata-ın vardır. "Baskaldırı onların yaşam biçimini çinkü, ayakta kalmayı ancak bu yolla başarıyorlar. Biri gelinlikler, gecelikler, dantelli çamaşırlar ve sim ışıklarında dolu uğultulu bir çarşıda arada bir ortadaki havuzun sularına gözlerine dikip çocukluk yıllarını düşünmeye modaevi işliyor, öteki kapı kapı dolanarak ansiklopedi pazarlıyor ya da ikisi her gün değişen onlarca insanla cini vortaklı aksanlar yaşıyorlarsa, bitirin bunları durup dinlenmeden başkaldırlarına borçlular."¹ Bu insanlar için başkaldırı sadece, gündelik hayatın kendilerine dayattığı sınırlarda yazınan anlamına gelmektedir. Oysa onlar, bunun farkında değillerdir. Başkaldırının zaferi ise, babalarının karşılarına geçip "ona eve gelip giden arkadaşlarıyla kol kola girmelerine, dudak dudaka oturmalarına ya da odalara çekilip kapıları kilitlemelerine hoşgörülü bakmadığını söylüyorlar ve artık bu duruma katlanamamaları iki kardeş ayrı bir ev tumayını düşünüklerini belirlerler. (s. 40) İlk protestoları, kızın "badem bıyıklıya" erkeğin de "gülmüce yanaklarından tozlar havalanan on yedi yaşında bir dilenci kızla" birlikte olmalarıdır. Sonra da ken-

TAMAMLANMAMIŞ BİR TASARIMIN KAHRAMANI ◆

di zaferlerini, başkaldırlarını barda oturup içki içerek kutlamışlardır. Başkaldırının gerçekleştirdiği noktaya, gündelik hayatın bir başka noktası, cinsellik de karışmış olur böylece. Babalarının evinden ayrılmak, istedikleri insanlarla birlikte olmak onlara bir başkaldırı gibi görünmüştür. Bu başkaldırının son noktası olan parasızlık söz konusu olduğunda ise aklılara babalarının orgu gelir. İkisi de birbirlerini bu konudan bahsetmek istemeseler de sonunda konuşmak zorunda kalırlar. Orgun satılması onları rahatsızacaktır, çünkü org onlara bu başkaldırıya engel olan tek unsur gibi görünür. Zaman içinde sifimleyen bir nesne haline alır. Org onlara şimdirdi değil, geçmişti hatırlatmaktadır. Unutuklarını ve kendi başkaldırlarıyla yaratırlarını şimdirdi. Para için bile olsa getire dönnek kendileriyle bir yüzleşmeye neden olacaktır. Her şeyin bir tüketim nesnesi haline dönüştürdü bir şimdirdi yağarken, geçmişe dönük bir nesne onlara tüketimliliği, en azından geçmişin tüketimliliğini ama bir yandan ona bakarken, ona dönerken kendilerinin tüketimliliğini belirtecek, bedenlerin, hatıra kelimelerin tüketildiği bir dönemde yaşadıklarını söyleyecek, sadece bir modaevi, ansiklopedi satıcılığı ve barlarla kusatılmış bedenlerinin içinde yaşadıkları hapishaneyi gösterecektir. Böylece "Biret tasarını olduklarını", "tamamlanmamışlıklarını" hatırlayacaklardır.

Bu anlatım düzeninde anlatılanların hepsi, geçmişten gelen bir orgun kesik nağmelerine benzer. Aradaki ayrıntılardan sonra garsonun bulunduğu bardan bahsedilir. Burada garson onları beklekten yeniden kız ve kardeşi hakkındaki ayrıntılarla hikâyeye geri döner. Garson, onların bu başkaldırı anlayışlarıyla kendisini bile kandırabileceklerini düşünür. Burada garsonun kimliğinde konuşan yazarıdır. Garson, kendi kendisine insanların onu zaman zaman yanltığını fakat onların bunu hiçbir zaman bilmediğini söyler. Oysa biseler, hepsi de mutlu olacaklardır. Çünkü o zaman " biret tasarını olduklarını unuttu nasıl da tamamlanmış sayarlardı kendilerini." (s. 40)

Hikâyedeki bir başka başkaldırı da babanıktır. O, evden ayrılmak isteyen çocuklarına hiç tepki vermemiş, sonra da hiç adeti olmadığını halde kalbeye gitmiş, orada oyun oynayan insanları seyretmiştir. Eve döndüğünde aklına kazada ölen karısı gelmiştir. Burada yeni bir anlatı düzeni vardır. "Bana göre, oldukça temiz bir işti o kaza. Baştan sonra, ince ince hesaplanmıştı çünkü. İstesen, karısını sokup alıp verebilecek kadar canlı bırakarak ona yıllarca yük edebilirdim. Ama ben, onun siddik ve bok kokuları arasında org çalmasını istemedim, bir ikindi vakti, insanın dibinden ellerinde pazar sepetleriyle geçerken, döndüncü kartan oldukça dikkatli bıraktım tuğlayı, kadını gık deme zahmetine bile sokmadım." (s. 41) Böylece anlatıcı kurguya yine müdahale etmiş olur. Bu sefer kendisini hapiste düşünür. Hapisten çıkartığında ölümüne neden olduğu kadının evinin önüne getirir kendini. Oysa bunlar sadece düşünmedir. Çünkü o, tüm bunları kendisini hapiste tek bir katilin düşüncesinde kurgulayarak yapmaktadır. Bir yandan da evin eski halini düşünür. Ancak o eski halden eser yoktur. Sonunda bellediği kız ve erkek gelir. Bir kenarda durmuş onları seyretmektedir. Ona birkaç eşya ve bir orgu taşıyıp taşıyacağını sorarlar.

Sessiz bir yolculuktan sonra eve gelirler. Kız ve şoförü, başka bir şeyi, erkek kardeşi ise başka bir şeyi görmektir karşılarında. Kız ve şoförü org seslerini ve baba-

yı görürler. Erkek ise tüm bunlardan habersizdir. Baba, elleri orgun üzerinde çalışmaktadır hâlâ. Sonra gidip orgu alırlar. Baba ellerinden kayıp giden orga bakar hüznüyle. Kız, kardaşına babalarını gördüğünü söyler. Erkek ise fotoğraf albümlerini almıştır yanına. Şoförse "o sırada, hesaplanmış bir hızla ulaşabilmek için üst üste vites değiştirmekle meşgul" dır. (s. 43)

Bu hikâyedeki temel vurgu "tasarı olarak kalmak"tır. Çünkü hikâye içindeki hiçbir anlatım düzlemi tamamlanmamıştır. Garson barda kız ve erkeği beklemek te, kız ve kardaşını anılarındaki orgun sesinden ve babalarından kurtulamamakta, baba karısını hatırlamakta ve org çalmaya devam etmekte; hapisteki katil, tamamlanmamış işini düşlerine taşımakta, bu düşlerde kız ve erkek kardaşısıyla beraber sadece yola çıkmaktadır. Yolum sonunda ne olduğuna dair bir şey yoktur. Hikâyenin sonunda kızın, evde babasını gördüğünü sanması da bu yarım kalmışlığa göndermedir. Çünkü hikâyedeki her şey bir "sanki"dir. Bu nedenle anlatıcı da farklı kimliklere gerek kahramanlarıyla bu "sanki"leri yaşar. Bir bekleyen garson, bir bekleyen şoför, bir bekleyen katil olur. Hep bir bekleme söz konusudur. Org da bir "sanki"dir. Çünkü o da tüketilmiş hayatların ve bedenlerin mekânı olarak sunulan tavernaların, barların çıkardığı bir sestir. Kız ve erkek ise başkaldırılma rağmen istemeseler de org ile tekrar karşılaşacakları günü beklerler. Karşılaştıklarında ise, yine bu yarım kalmışlık devam eder, çünkü onlar babalarını "sanki" görmüş olurlar. Bu da zaten sadece biri tarafından fark edilir. Erkek kardaş yanına fotoğraf albümlerini almıştır. O, yanında bir nesne götürür. Kız ise oradan hayalle-ri almıştır. Biri nesnelere, biri düşlerde, diğeri yazılarda... Ancak hiçbirini tamamlanamaz. Buna rağmen anlatıcının kurguda birçok kimliğe girip bu tamamlanamayı sağlamasının bir nedeni de özellikle 90'lardan sonra hayata dahil olan tüketimleşmiş bir başkaldırı gibi algılanabilir. Bu kendi içindekini yine kendisine karşı bir başka silaha yok etmek gibidir. Aynı zamanda ondan bir bütün oluşturmaya çalışır. Tüm yarım kalan parçalar çoğulluklarıyla, başka başka parçalar da olsalar bir bütünlük yaratacağıdır. Bu nedenle tüketim, çoğulluğun var ettiği bir tamamlanmamışlıkla yok edilmeye çalışılır. Her şeyin tüketildiği bir durumda bir sürü yarım kalmışlık, aynı zamanda tüketilmemeyi de beraberinde getirecektir. Bu nedenle hikâye yolda sonlanır. Hesaplanmış bir hızla ulaşmakla uğraşır şoför. Bu nedenle anlatıcının kamyon şoförü kimliğinde olduğu sahnede evin içinden girerken bahçede babanın ayak izlerinin çırpınışlarını tekrar hissetmek istemesinin bir açıklaması yoktur.

Hikâyedeki diğer bir vurgu da tüketilmeye otorite üzerinden bir dönüşüm ile gelen başkaldırıdır. Hikâyede kız ve kardaşının babaya başkaldırılan zannetlikleri kadar zor olmaz. Baba, otoritesini kaybetmiş ve kendi hüznüne gömülmüştür. Arzunun peşinde koşan bu iki genç için baba, arzuya engel olan bir figür olmaktan çıkmıştır. Babanın otoritesine gösterilen bu başkaldırı aslında arzunun kendileri tarafından serbestçe kullanılabileceği anlamını taşımaktadır. Böylece baba figürü zayıflatılmış, iktidarı bile elinde tutamayan bir figür haline dönüşmüştür. Bir diğer başkaldırı da kurgu içinde kahramanların yazara başkaldırmalarıdır. Fakat bu, anlatıcının hiç kimsenin kendisini yanultamayacağını, böyle bir şeyin mümkün olmadığını söylemesiyle belirtilir. Bu nedenle, kahramanların itiraz edecekleri bir

nokta bulunmaz. Burada babanın otoritesinin yerini anlatıcı alır. Babanın müdahale edemediği yerlere anlatıcı cinayet işleyerek (babanın karısının başına tuğla düşürerek ölmesine neden olması) kız ve kardaşını babanın evine getirerek gösterir. Babanın kaybettığı otorite anlatıcıyla dengelenir. Bu nedenle anlatıcı, kamyon şoförü şeklinde ortaya çıktığında babanın çırpınışlarındaki ayak izlerine rastlamayı düşünür ve babanın intikamını almasına yolda ölüme doğru giden bir hızla ulaşmasına arabayı kullanmaya başlar. Burada baba, başkaldıramayan bir geçmişi simgesidir. Anlatıcının amacı ise, her şeyi farklı zamanlara taşıyarak geçmişi izletirini yaşatmaktır. Bu nedenle hikâyede birçok zaman bir arada verilmiştir. Tüketilme direnen bir nesne olarak yazının içinde varlıklarını sürdürebilmek için. Yazı, tüm zamanlara ve tüketilmişliğe karşı direnme noktasıdır. Bu nedenle hikâyede yarım kalmışlık önemli bir yer tutar.⁵

Hikâyeye hâkim olan org sesi de bu tüketim toplumunun sahteciliğine bir göndermedir aslında. Başkaldırılma org sesinin sahteliği takip eder. Bizim toplumuzda başkaldırımı bu şekilde algılayan iki genç için de bir org. zaten var olan yaşamın sahteliğine ve kendi sıradanlıklarına ayna tutan bir unsur gibidir. Taver-nalardan, barlardan yayılan bir org sesinin arkasındaki sahtelik.

"Org" hikâyesi iç içe zamanlar ve anlatım kurgularıyla 90'lı yılların toplumu-na simgesel bir eleştiri getirir. Bu eleştiride başrolü de, bizzat yazanın kendisine, anlatıcıya verir. Yazarı, toplumun tüketimleştiğine yazının tüketilmemişliğiyle bir cevap veriyor gibidir. ❀

⁵Topraş, Hasan Ali, *Ölül Zaman Geçirileri*, Adam Yay., İstanbul, 2001, s. 39. (Bundan sonraki alıntılar metinde parantez içinde verilecektir.)